

27.10.2014р.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ
01033, м. Київ, вул. Жилянська, 14

Копія: Національний банк України
01601, м. Київ, вул. Інститутська, 9

Суб'єкт права на конституційне звернення: Громадянка України
Соколовська Оксана Володимирівна
місце проживання:
номер засобів зв'язку:

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

щодо офіційного тлумачення положень ст.ст. 41, 42 Конституції України, Цивільного кодексу України і Закону України «Про захист прав споживачів» у взаємозв'язку з нормативно-правовими актами Національного банку України з метою захисту конституційних прав людини і громадянина

Конституцією України визначені основні засади права власності. Так, ст. 41 Конституції проголошено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Конституція в цілому не розмежовує право власності на види чи форми, вона лише вказує, що право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом. Слід підкреслити достатність і доцільність саме такого формулювання, оскільки право власності за своїм змістом являє собою стан приналежності (привласненості) і є єдиним, однаковим для будь-якого суб'єкта права, особливо, з огляду на декларування рівноправності всіх форм власності. Для кожного з суб'єктів права власності воно знаходить свій вираз в правомірності володіння, користування та розпорядження об'єктами права власності. Даний принцип, закріплений в Конституції України, знаходить своє відображення в Цивільному кодексі України.

Цивільний кодекс України врегульовує всі аспекти участі особи в цивільному обігу в ринкових умовах з необхідним рівнем гарантій захисту її майнових та особистих інтересів, на підставах рівноправності учасників цивільних відносин та диспозитивності при визначенні основних принципів їх правового регулювання

Цивільним кодексом і передбачена широка участь приватної особи в усіх сферах функціонування ринкової економіки, яка може, зокрема, укладати будь-які угоди (безумовно такі, що не протирічать законодавству), спрямовані на забезпечення його споживчих та виробничих потреб тощо. Можна також відзначити і поступальні тенденції в розвитку руху консьюмерізма, більш широку і активну участь товариств споживачів в захисті законних прав та інтересів громадян, наданих їм законодавством щодо прав споживачів, гарантією чого слугує норма Конституції (ст.42) про те, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Однак, на даний час немає узгодженої позиції між органами законодавчої, виконавчої і судової гілок влади щодо тлумачення та застосування норм основного закону – ст. 41, ч. 4 ст. 42 Конституції України, законів України Верховної ради України та нормативно-правових актів державних органів виконавчої влади в частині визначення прав власників грошових коштів, вкладників у відносинах з банками України.

Так, частиною 1, 2 статті 1058 Цивільного кодексу України визначено, що за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором. Договір банківського вкладу, в якому вкладником є фізична особа, є публічним договором (стаття 633 цього Кодексу)

Відповідно до ст. 633 Цивільного кодексу України публічним є договір в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт

надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги.

В контексті зазначених норм Цивільного кодексу, договір банківського вкладу (депозиту) є публічним, а відтак до нього повинні застосовуватися положення Закону України «Про захист прав споживачів», статтею 4 якого визначені основні права споживачів, з яким є, зокрема, право на захист своїх прав державою; належну якість продукції та обслуговування тощо. Частиною 1 статті 10 Закону «Про захист прав споживачів» передбачено, що споживач має право відмовитися від договору про виконання робіт (надання послуг) і вимагати відшкодування збитків, якщо виконавець своєчасно не приступив до виконання зобов'язань за договором або виконує роботу так повільно, що закінчити її у визначений строк стає неможливим. Так, Закон про захист прав споживачів містить додаткові гарантії та права споживача послуг, але чомусь відсутні норми щодо надання послуг банківськими установами під час розміщення банківського вкладу.

На даний час органом виконавчої влади – Національним банком України грубо порушуються норми основного закону – ст.ст. 41, 42 Конституції України, а також норми Цивільного кодексу України.

Договір банківського вкладу характеризується особливим суб'єктним складом - однією із сторін договору завжди є банківська установа, тобто юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. При цьому операції по залученню грошових коштів у вигляді депозиту належать виключно до банківських операцій, здійснення яких можливе за умови отримання банківської ліцензії (ст. 47 Закону України "Про банки та банківську діяльність").

Статтею 55 Закону «Про Національний банк України» визначено, що головна мета банківського регулювання і нагляду - безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Відповідно до статті 56 Закону про НБУ Національний банк видає нормативно-правові акти з питань, віднесених до його повноважень, які є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також для фізичних осіб. Нормативно-правові акти Національного банку видаються у формі постанов Правління Національного банку, а також інструкцій, положень, правил, що затверджуються постановами Правління Національного банку. Вони не можуть суперечити законам України та іншим законодавчим актам України і не мають зворотної сили, крім випадків, коли вони згідно з законом пом'якшують або скасовують відповідальність.

Відповідно до Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженого постановою Правління НБУ №516 від 3 грудня 2003 р. зі змінами та доповненнями (діє в редакції від 06.06.2013р.), вклад (депозит) - це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Пунктом 1.6. вищевказаного Положення встановлено, що банк сплачує вкладнику суму вкладу (депозиту) і нараховані за ним проценти у валюті вкладу (депозиту), якщо грошові кошти надійшли на вкладний (депозитний) рахунок в іноземній валюті, або на умовах та в порядку, передбачених договором, відповідно до заяви вкладника - в іншій іноземній чи в національній валюті; укладення договору банківського вкладу (депозиту) може здійснюватися також відокремленим підрозділом банку - юридичної особи за наявності належним чином оформленої уповноваженим особам довіреності на підписання документів.

Відповідно до п.3.3. Положення банки повертають вклади (депозити) та сплачують нараховані проценти у строки, що визначені умовами договору банківського вкладу (депозиту) між вкладником і банком. За договором банківського вкладу (депозиту) незалежно від його виду банк зобов'язаний видати вклад або його частину на першу вимогу вкладника, крім вкладів,

розміщених юридичними особами на інших умовах повернення, які встановлені договором. Пунктом 3.5. визначено, що проценти на банківський вклад (депозит) виплачуються вкладникові на його вимогу відповідно до строків, визначених у договорі банківського вкладу (депозиту).

Проте, на момент мого звернення до Конституційного Суду України банки не мають змоги виконувати умови договорів банківського вкладу в національній чи іноземній валюті у зв'язку з прийняттям Постанов Національним банком України – нормативно-правових актів, які суттєво обмежують права та інтереси вкладників, в тому числі мої права як споживача банківських послуг та право власності фізичної особи на грошові кошти.

Так, 28.03.2014р. Національним банком України була прийнята Постанова №172 «Про врегулювання діяльності фінансових установ та проведення валютних операцій», яким НБУ встановлено обмеження щодо продажу банками іноземної валюти в межах відповідних сум, видачі готівкових коштів в іноземній валюті з поточних та депозитних рахунків фізичних осіб тощо (відповідно до п.4 - строк дії Постанови до 01.05.2014р.). Після втрати чинності зазначеної Постанови, НБУ була прийнята Постанова №245 від 29.04.2014р. «Про врегулювання діяльності фінансових установ та проведення валютних операцій», яким зазначені обмеження НБУ щодо розпорядження банківськими установами грошовими коштами вкладників в межах, встановлених Постановою, продовжили свою дію (відповідно до п. 4 Постанови – строк дії до 01.06.2014р.). Постановою №328 від 30.05.2014р. Національним Банком України продовжено дію усіх обмежень у зв'язку з втратою постанови №245 (строк дії встановлено до 01.09.2014р.).

Чинною Постановою на момент звернення до Конституційного суду України є Постанова Правління Національного банку України №540 «Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України» від 29.08.2014р.

Так, Національний банк України з завидною регулярністю приймає все нові і нові постанови Правління, які жорстко обмежують права вкладників – власників грошових коштів, громадян України. Скільки ще таких постанов буде прийнято та опубліковано мені достеменно не відомо. Проте, зрозуміло одне, що ні один орган державної влади, не в змозі будь-що заборонити вчиняти НБУ в майбутньому, окрім захисту своїх прав та інтересів шляхом звернення до єдиного органу конституційної юрисдикції України, з метою отримання офіційного тлумачення положень нормативно-правових актів НБУ у взаємозв'язку з Конституцією України, кодексами і законами України, Конституційним Судом України.

Відповідно до п.3 ч.1 Постанови запроваджено заходи щодо діяльності банків та фінансових установ - дозволити здійснювати операції з продажу готівкової іноземної валюти одній особі в один операційний день у сумі, що не перевищує в еквіваленті 15000 гривень у межах однієї банківської установи.

Пунктом 4 Постанови визначено, що за дорученням фізичних осіб за межі України здійснюються перекази іноземної валюти за поточними валютними неторговельними операціями: без підтвердних документів з поточного рахунку в іноземній валюті або без його відкриття - на суму, що в еквіваленті не перевищує 15000 гривень в один операційний (робочий) день. Фізичні особи - нерезиденти здійснюють такі перекази на підставі документів, що підтверджують джерела походження коштів; з поточного рахунку в іноземній валюті - на суму, що в еквіваленті перевищує 15000 гривень, але не більше ніж 150000 гривень на місяць. Фізичні особи - резиденти здійснюють такі перекази виключно на підставі підтвердних документів.

Пунктом 7 Постанови передбачено, що уповноважені банки мають право достроково повертати вклади, залучені в іноземній валюті за всіма типами договорів, та достроково погашати ощадні (депозитні) сертифікати, номіновані в іноземній валюті, у національній валюті за курсом купівлі іноземної валюти уповноваженого банку на день проведення операції.

Також Постановою НБУ визначено, що уповноважені банки зобов'язані обмежити видачу готівкових коштів в іноземній валюті з поточних та депозитних рахунків клієнтів через каси та банкомати в межах 15000 гривень на добу на одного клієнта в еквіваленті за офіційним курсом Національного банку України. Зазначена вимога поширюється на видачу (отримання) готівкових коштів як у межах України, так і за її межами незалежно від кількості рахунків клієнта в одному банку (п. 9 Постанови №540).

Національний банк України внаслідок прийняття подібних нормативно-правових актів України лише підтверджує неспроможність держави України, в особі органів державної влади, дотримуватися основоположних прав та свобод людини і громадянина, закріплених Резолюцією

Генеральної Асамблеї ООН "Керівні принципи для захисту інтересів споживачів" від 9 квітня 1985 року N 39/248, Конституцією України, іншими нормативно-правовими актами.

Захист інтересів споживачів фінансових послуг є метою державного регулювання ринків фінансових послуг також відповідно до пункту 2 статті 19 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Згідно з положеннями пункту 22 статті 1 Закону «Про захист прав споживачів» вважається фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Таким чином, незрозумілим вбачається можливість прийняття постанов Національним банком України з огляду на норми основного закону та положення нормативно-правових актів, які захищають права споживачів банківських послуг в сфері укладення та виконання договорів банківського вкладу. Натомість, положення постанов НБУ, що обмежують права фізичних осіб – вкладників підлягають тлумаченню у взаємозв'язку з Конституцією України Конституційним Судом України з метою забезпечення реалізації та захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Відповідно до ст. 147 Конституції України та ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Статтею 2 Закону «Про Конституційний Суд України» визначено, що завданням Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо: офіційного тлумачення Конституції та законів України (п.4 ст. 13 Закону).

Конституційне звернення - це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи. Суб'єктами права на конституційне звернення з питань дачі висновків Конституційним Судом України у випадку, передбаченому пунктом 4 статті 13 цього Закону, є громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи.

Підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

Отже, задля захисту права власності на іноземну валюту, захисту інтересів владників, – фізичних осіб, споживачів банківських послуг, вважаю за необхідним звернутися до Конституційного суду України задля отримання офіційного тлумачення (інтерпретації) норм законодавства України у зв'язку з неоднозначним застосуванням норм Конституції України, Цивільного кодексу України та Постанов Національного банку України.

Виходячи з викладеного, керуючись ст.ст. 2, 13, 42, 43, 46, 63, главою 16 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОШУ СУД:

1. Відкрити провадження у справі у Конституційному Суді України за конституційним зверненням Соколовської Оксани Володимирівни.
2. Надати офіційне тлумачення ст. 41 Конституції України, ч.2 ст.1060 Цивільного кодексу України, ч.1 ст. 1061 у взаємозв'язку з п.п. 3, 7, 9 Постанови Правління №540 «Про введення додаткових механізмів для стабілізації грошово-кредитного та валютного ринків України» від 29.08.2014р.
3. Надати роз'яснення, які саме нормативно-правові акти підлягають застосуванню у правовідносинах фізичних осіб, споживачів банківських послуг – вкладників за договорами банківського вкладу (депозиту) з банківськими установами під час укладення та виконання договорів банківського вкладу?

4. Чи підлягають застосуванню нормативно-правові акти Національного банку України щодо обмеження прав фізичних осіб – вкладників на отримання процентів за депозитами за договорами банківського вкладу, а також суми вкладу в іноземній валюті у випадку припинення або розірвання договору банківського вкладу (депозиту) та надати їх тлумачення?
5. Підлягають чи ні застосуванню норми ст.ст.4, 5, 10 Закону України «Про захист прав споживачів» під час укладення та виконання договору банківського вкладу (депозиту) у взаємозв'язку з ч.4 ст. 42 Конституції України?

Додатки:

Соколовська О.В.